

4. Офіційний сайт Єдиного реєстру державних та адміністративних послуг // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://reestr.center.gov.ua>
5. Про врегулювання порядку надання адміністративних послуг Адміністрацією та органами Державної прикордонної служби України : Наказ Адміністрації Державної прикордонної служби України від 26 лютого 2011 року № 130 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.zakon.rada.gov.ua>.

УДК 342.97: 334.788 (4/5)

ЗАКОНОДАВЧЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ТОРГОВО-ПРОМИСЛОВИХ ПАЛАТ У КРАЇНАХ СНД: ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ (УЗАГАЛЬНЕНИЙ АСПЕКТ)

Куц А.В., аспірант

Запорізький національний університет

У статті досліджено деякі аспекти адміністративно-правового регулювання діяльності торгово-промислових палат в Україні, Російській Федерації, Республіках Білорусь, Молдові та Казахстан. Проаналізовано відмінні та подібні риси законодавчих актів цих країн, а також надано пропозиції щодо вдосконалення законодавства України в даній сфері.

Ключові слова: законодавчий акт, зовнішньоекономічна діяльність, Співдружність Незалежних Держав, торгово-промислова палата, члени торгово-промислової палати.

Куц А.В. ЗАКОНОДАТЕЛЬНОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ТОРГОВО-ПРОМЫШЛЕННЫХ ПАЛАТ В СТРАНАХ СНГ: СРАВНИТЕЛЬНО-ПРАВОВОЙ АНАЛИЗ (ОБОБЩЕННЫЙ АСПЕКТ) / Запорожский национальный университет, Украина

В статье исследованы некоторые аспекты административно-правового регулирования деятельности торгово-промышленных палат в Украине, Российской Федерации, Республках Белоруссия, Молдова и Казахстан. Проанализированы отличительные и схожие черты законодательных актов этих стран, а также даны предложения по усовершенствованию законодательства Украины в данной сфере.

Ключевые слова: законодательный акт, внешнеэкономическая деятельность, Содружество Независимых Государств, торгово-промышленная палата, члены торгово-промышленной палаты.

Kuts A.V. LEGISLATIVE REGULATION OF THE ACTIVITIES OF CHAMBERS OF COMMERCE AND INDUSTRY IN THE CIS COUNTRIES: COMPARATIVE LEGAL ANALYSIS (GENERALIZED ASPECT) / Zaporizhzhya national university, Ukraine

Some aspects of administrative and legal regulation of activities of the chambers of commerce and industry in Ukraine, Russian Federation, Republics of Belorussia, Moldova and Kazakhstan were studied in this article. It provides both distinguishing and similar features of legislative acts of the named countries, and offers possible improvement steps for Ukrainian legislation in this area.

Key words: legislative act, foreign economic activity, the Commonwealth of Independent States, chamber of commerce and industry, members of the chamber of commerce and industry.

Становлення сучасної незалежної держави неможливе без створення ефективно функціонуючої національної економіки, інтегрованої у світову господарчу систему. Одним із важливих інструментів для досягнення даної мети є торгово-промислові палати. Виникнувши 400 років тому як інститут представництва та захисту інтересів торгівлі й підприємництва, вони витримали серйозну перевірку часом. І хоча назви палат, умови їх діяльності та навіть статус з часом змінювались, вони завжди мали єдину мету – представляти, виражати та захищати інтереси підприємців [1, 8].

Інтеграція країни до світового економічного простору вимагає посилення ролі торгово-промислових палат, оскільки саме вони є не тільки представниками інтересів ділового співтовариства, а й посередниками між урядом, державними органами з одного боку та бізнесом – з другого. Палатам належить особлива роль у сприянні розвитку зовнішньоекономічних зв'язків, міжнародної торгівлі, просуванні продукції вітчизняних виробників на зовнішні ринки. Але як показує досвід економічно розвинутих країн, саморегулюючі організації, в тому числі торгово-промислові палати, повинні не тільки представляти інтереси підприємців, а й бути головним елементом регулювання

підприємницької діяльності. В Україні така практика відсутня. До того ж держава зберігає за собою основні механізми контролю і має можливість у будь-який момент втручатись в діяльність підприємства. Саме тому основним завданням при перегляді нормативної бази щодо саморегулюючих організацій повинно бути впровадження законодавчих ініціатив щодо зменшення державного контролю за діяльністю Палат та, як наслідок, підвищення якості надання послуг та відповідальності з боку учасників ринкових відносин [2].

Той факт, що в Україні не проводились фундаментальні доктринальні дослідження особливостей правового становища торгово-промислових палат інших країн, в тому числі й країн СНД, обумовлює актуальність розгляду даної тематики. Слід однак зазначити, що економіко-правові аспекти роботи торгово-промислових палат в Україні розглядалися в працях О. Дзери, К. Добкіної, І. Кучеренко, О. Підпригори, Я. Шевченко.

Метою даної статті є аналіз законодавчих актів країн СНД, які визначають засади діяльності національних торгово-промислових палат, з'ясування їх відмінностей та статусу, формулювання пропозицій щодо вдосконалення законодавства України в цій сфері.

Торгово-промислові палати у сучасному своєму вигляді з'явилися на теренах Радянського Союзу в 1932 році зі створенням Всесоюзної торгової палати, яка в 1972 році у зв'язку з ростом обсягів торгівлі та розширенням економічних і науково-технічних зв'язків СРСР із зарубіжними країнами була реорганізована в Торгово-промислову палату Радянського Союзу [3, 100].

Розпад СРСР і початок економічних реформ сигналізував про нову епоху в розвитку торгово-промислових палат країн Співдружності Незалежних Держав. Правовою основою створення та функціонування палат цих країн стали національні законодавчі акти та статuti палат, які визначають порядок створення, правочинність, основні напрямки та сфери діяльності, управління, структури виконавчих органів тощо.

Для написання даної статті проаналізовані законодавчі акти України, Російської Федерації, Республік Білорусь, Молдови та Казахстану, оскільки ці країни є найбільш подібними за своїми правовими звичаями, структурою державного управління та механізмом формування органів влади серед інших країн Співдружності. Крім того, строки прийняття законодавчих актів цих країн досить різні: від найбільш давніх (Російська Федерація, Україна) до прийнятих досить нещодавно (Республіки Білорусь, Казахстан), що може вказувати на відмінність їх деяких положень.

Відповідно до Закону України від 2 грудня 1997 року «Про торгово-промислові палати в Україні»: «Торгово-промислова палата України є недержавною неприбутковою самоврядною організацією, яка об'єднує юридичні особи, що створені та діють у відповідності до законодавства України, та громадян України, зареєстрованих у якості підприємців та їх об'єднань» [4]. Майже аналогічне визначення містять законодавчі акти й інших країн Співдружності. Так, згідно із Законом Російської Федерації від 7 липня 1993 року: «Торгово-промислова палата є недержавною некомерційною організацією, яка об'єднує російські підприємства та російських підприємців» [5]. Закон Республіки Білорусь від 16 червня 2003 року дає більш широке визначення: «Торгово-промисловою палатою визнається добровільне об'єднання юридичних осіб та індивідуальних підприємців, яке є недержавною некомерційною організацією, створеною з метою сприяння розвитку підприємницької діяльності в Республіці Білорусь, інтегрування її економіки у світову господарчу систему, створення сприятливих умов для укріплення зовнішньоекономічних зв'язків суб'єктів підприємницької діяльності із іноземними партнерами» [6].

Головною метою діяльності ТПП країн СНД є сприяння розвитку національних економік, їх інтегрування у світову господарчу систему, формуванню сучасної промислової, фінансової та торгової інфраструктури, створенню сприятливих умов для підприємницької діяльності, всебічному розвитку всіх видів підприємництва, науково-технічних та торгових зв'язків місцевих підприємств із підприємствами зарубіжних країн. Дане визначення в тій чи іншій мірі відображено в досліджуваних законодавчих актах всіх без винятку країн Співдружності.

Серед основних задач торгово-промислових палат країн СНД можна виділити наступні:

- сприяння розвитку зовнішньоекономічних зв'язків, експорту товарів та послуг, надання практичної допомоги підприємствам у проведенні торгово-економічних операцій на внутрішньому та зовнішніх ринках;

- представлення інтересів підприємств-членів Палат у питаннях господарської діяльності як всередині країни, так і за її межами;
- участь в організації як всередині країни, так і за її межами професійної освіти та стажуванні спеціалістів з питань підприємництва, розвитку конкуренції, а також розробки та реалізації державних та міждержавних програм у цій сфері;
- співучасть в організації інфраструктури інформаційного обслуговування підприємництва;
- надання послуг для здійснення комерційної діяльності іноземними фірмами та організаціями;
- організація взаємодії між суб'єктами підприємницької діяльності, координація їх взаємовідносин з державою у вигляді її органів.
- Слід також відмітити майже повну ідентичність основних прав, якими наділені всі без винятку Палати країн Співдружності, а саме:
- завіряти та видавати сертифікати про походження товарів, а також інші документи, пов'язані із здійсненням зовнішньоекономічної діяльності;
- проводити за дорученням державних органів незалежну експертизу проектів нормативно-правових актів з питань економіки, зовнішньоекономічної діяльності, а також з інших питань, які стосуються прав та інтересів підприємців;
- проводити по заказу підприємців експертизу, контроль якості, кількості, комплектності товарів та визначати їх вартість;
- організовувати міжнародні виставки, національні виставки іноземних держав та окремих іноземних фірм, забезпечувати підготовку та проведення виставок національних товаровиробників за кордоном.

Однак не дивлячись на тотожність основних цілей, задач та прав, закріплених у досліджених законодавчих актах, маємо зупинитись й на їх суттєвих відмінностях.

Закон України від 2 грудня 1997 року так визначає порядок створення торгово-промислової палати: «ТПП створюється за ініціативою не менш як п'ятдесяти засновників, які знаходяться на відповідній території. Засновники Палати скликають з'їзд або загальні збори, на яких приймається Устав та створюються керівні органи ТПП» [4]. Цікавим є той факт, що такий самий порядок створення Палат закріплений в законах Російської Федерації та Республіці Казахстан, але з нормою про меншу кількість засновників. Згідно із законом Російської Федерації від 7 липня 1993 року: «Торгово-промислова палата створюється за ініціативою не менш як п'ятнадцяти засновників. Засновники ТПП скликають засновницький з'їзд (конференцію) або загальні збори, на яких приймається устав та створюються керівні органи Палати» [5]. Що стосується законодавчого акту Республіки Молдова, то в ньому порядок створення торгово-промислової палати не визначений. А в Законі Республіки Білорусь від 16 червня 2003 року зазначено: «ТПП створюється на основі добровільного об'єднання її засновників за ініціативою не менш ніж 15 засновників за наявності на те згоди Президента Республіки Білорусь» [6]. Норма про неможливість створення Палати без згоди Президента Білорусі є дуже показовим фактом намаганням контролювати діяльність торгово-промислової палати з самого початку її створення.

Ця тенденція має своє продовження і у відсутності в Законі Республіки Білорусь принципу невтручання державних органів влади та їх посадових осіб у діяльність Палати. Так, у законодавчих актах України, РФ, Молдови та Казахстану цей принцип визначений досить чітко. Наприклад, в Законі Республіки Молдова від 13 травня 1999 року зазначено: «Втручання органів місцевого публічного управління та їх посадових осіб в діяльність Палати так само як і втручання Палати в діяльність цих органів та осіб не допускається» [7]. Згідно із ст.21 Закону Республіки Казахстан від 3 травня 2005 року: «Не допускається незаконне втручання державних органів та посадових осіб в діяльність торгово-промислових палат, так само як і не допускається незаконне втручання торгово-промислових палат в діяльність державних органів

та посадових осіб» [8]. Майже ідентичне визначення є в законодавчих актах України та Російської Федерації.

Норма про можливість контролю за діяльністю торгово-промислової палати з боку білоруських органів влади має своє відображення і в ст. 19 Закону Республіки Білорусь, в якій зазначено: «Координацію діяльності Білоруської ТПП з виконання наданих їй функцій здійснює Міністерство закордонних справ Республіки Білорусь». Однак найбільш явним втручанням держави в діяльність торгово-промислової палати є факт обрання та звільнення з посади голови Білоруської Палати її Радою за поданням Міністерства закордонних справ Республіки Білорусь (стаття 21 Закону).

Така схема впливу з боку державних органів видається абсолютно несумісною з принципами діяльності Палат, а тим більше якщо звернути увагу на те, що білоруська модель побудови керівних органів Палати подібна до прийнятої системи в інших країнах СНД. Згідно статті 6 Закону Республіки Білорусь: «вищим органом управління торгово-промислової палати є її З'їзд, який скликається не рідше одного разу на 3 роки. З'їзд Палати обирає постійно діючий виконавчий орган, який здійснює керівництво її діяльністю у перервах між З'їздами» [6]. В цьому можна побачити подвійність стандартів, де сама суть незалежності інституту Палат йде всупереч з адміністративним впливом, який може бути використаний керівництвом даної країни.

Стосовно структури управління ТПП України, то вона повністю відповідає принципу відкритості та прозорості діяльності Палати як незалежної організації, яка об'єднує представників бізнесу. Так, вищим керівним органом ТПП України є З'їзд її членів, який проводиться не менше одного разу на п'ять років та має широкі повноваження з:

- обрання Ради палати;
- обрання Ревізійної комісії;
- затвердження Статуту Палати та інших питань, що стосуються діяльності Палати.

У період між З'їздами ТПП України для загального керівництва діяльністю Палати обирається Рада ТПП України. Засідання Ради проводяться не рідше одного разу на рік.

Для керівництва поточною діяльністю ТПП України Рада Палати формує зі свого складу Президію, яка втілює в життя рішення З'їзду і Ради Палати [9]. Даний факт вказує на можливість прямого впливу підприємств-членів торгово-промислової палати України на прийняття важливих та нагальних рішень стосовно її діяльності та унеможливорює «монополізацію» важелів управління її вищим керівництвом.

Така ж система управління Палатами закріплена в Законах Російської Федерації, Казахської та Молдавської Республік. Так, у статті 13 Закону Республіки Казахстан від 3 травня 2005 року зазначено: «органами керівництва торгово-промислової палати є:

- вищий орган управління – Загальні збори (конференція) членів ТПП;
- Колегіальний виконавчий орган;
- Контрольний орган (ревізійна комісія)» [8].

Органами управління Молдавської торгово-промислової палати згідно ст.12 Закону «Про торгово-промислову палату» від 13 травня 1999 року є З'їзд, Рада, Виконавче бюро та Президент Палати. Контрольним органом Палати є ревізійна комісія [7].

На основі аналізу законодавчих актів країн СНД щодо діяльності торгово-промислових палат можна зробити висновок, що незважаючи на незначні відмінності, які мають місце в законах кожної з країн, основні мета, цілі, права та структура управління Палат співпадають. Та все ж таки можемо виділити наступні відмінності в досліджених законах:

- норма про створення торгово-промислової палати України за ініціативою не менш як п'ятдесяти засновників, закріплена в Законі України від 2 грудня 1997 року. В законах Російської Федерації та Республіці Казахстан кількість засновників зменшена до п'ятнадцяти. В законодавчому акті Республіки Молдова порядок створення торгово-

промислової палати взагалі не визначений. Ця норма вказує на більш якісний підхід, закріплений у законодавстві України до питання створення ТПП;

- відсутність у Законі Республіки Білорусь від 16 червня 2003 року принципу невтручання державних органів влади та їх посадових осіб у діяльність Палати, а також факт обрання та звільнення з посади голови Білоруської Палати її Радою за поданням Міністерства закордонних справ Республіки Білорусь. Ця норма вказує на можливе обмеження діяльності торгово-промислової палати даної країни саме як незалежного об'єднання суб'єктів підприємницької діяльності та зацікавленість у контролі за роботою ТПП з боку держави та її посадових осіб;
- відображення особливості територіального устрою в статтях 9 «Державна реєстрація торгово-промислових палат» та 11 «Припинення діяльності торгово-промислових палат» Закону Російської Федерації від 7 липня 1993 року, де детально висвітлюються питання роботи федеральних органів з державної реєстрації юридичних осіб, що робить неможливим запозичення даної норми в законодавстві унітарних країн.

Загалом, той факт, що за 14 років існування Закону «Про торгово-промислові палати в Україні» до нього було внесено лише три незначні доповнення свідчить про його достатньо якісну складову. Він дозволяє Палаті України в повному обсязі виконувати ті функції та надавати ті види послуг, які на неї покладені.

Проведений аналіз свідчить, що для розробки законодавчих ініціатив зі зменшення державного контролю за діяльністю Палати, підвищення її ролі в регулюванні підприємницької діяльності та розширення сфери послуг, вивчення законів лише країн СНД є недостатнім. Тому метою подальших досліджень є розгляд досвіду країн Європейського Союзу, Північної та Південної Америки. Зважаючи на досить давню історію існування Палат у цих регіонах, вважаємо, що саме їх надбання дозволять сформулювати пропозиції по підвищенню ролі інституту торгово-промислових палат в економічному житті України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Сотніков В.Ф. Співдружність лідерів – 70 років: [історичний нарис] / В.Ф. Сотніков. – [за ред. В.І. Шамілова]. – Запоріжжя: Інтер-М, 2010. – 122 с.
2. Мельник С. Посилити роль посередників: [«Круглий стіл, організований Комітетом Верховної Ради України з питань промислової і регуляторної політики та підприємництва щодо питання посилення торгово-промислових палат з метою інтеграції України до світового економічного простору] / Сергій Мельник // Голос України. – 2009. – 16 лип. (№ 130). – С.3.
3. Велика Радянська Енциклопедія: у 30 т. / [гол. редактор А.М. Прохоров] – М.: Вид-во «Радянська енциклопедія», 1977. – Т 26. – 466с.
4. Про торгово-промислові палати в Україні: Закон України від 2 грудня 1997 р. № 671/97-ВР // Відомості Верховної Ради України - № 13. – ст. 52.
5. Про торгово-промислові палати в Російській Федерації: Закон РФ від 7 липня 1993 р. № 5430-1 / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.tpprf.ru/ru/about/documents/>.
6. Про торгово-промислові палати: Закон Республіки Білорусь № 208-3 від 16 червня 2003 р. / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pravo.by/main.aspx?guid=3871&p0=h10300208&p2={NRPA}>.
7. Про торгово-промислову палату: Закон Республіки Молдова № 393 від 13 травня 1999 р. / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://chamber.md/index.php?option=com_content&view=article&id=54&Itemid=75&lang=ru.
8. Про торгово-промислові палати: Закон Республіки Казахстан № 47-III ЗРК від 3 травня 2005 р. / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.cci.kz/index.php/ru/about-tpprk/law-of-tpprk>.

9. Статут Торгово-промислової палати України / Зареєстрований Міністерством Юстиції України 11 серпня 1998 р.

УДК [351.743:342.84](477)

СУТНІСТЬ, ОЗНАКИ ТА ВИДИ АДМІНІСТРАТИВНО-СПОРТИВНИХ ПРАВОВІДНОСИН

Моргунов О.А., здобувач

Запорізький національний університет

У статті визначено призначення адміністративно-спортивного права та з'ясовано місце останнього у системі права України. Детально проаналізовано сутність, ознаки та види адміністративно-спортивних правовідносин.

Ключові слова: публічне право, адміністративне право, адміністративно-спортивне право, адміністративно-спортивні правовідносини.

Моргунов А.А. СУЩНОСТЬ, ПРИЗНАКИ И ВИДЫ АДМИНИСТРАТИВНО-СПОРТИВНЫХ ПРАВООТНОШЕНИЙ / Запорожский национальный университет, Украина

В статье определено назначение административно-спортивного права и определено его место в системе прав Украины. Детально проанализированы суть, признаки и виды административно-спортивных правоотношений.

Ключевые слова: публичное право, административное право, административно-спортивное право, административно-спортивные правоотношения.

Morgunov A.A. ESSENCE, SIGNS AND KINDS, ADMINISTRATIVE-SPORTING LEGAL RELATIONSHIPS / Zaporizhzhya national university, Ukraine

Definition to the task of the administrative – sport law is presented in the article. Particular attention was paid to the sign of the administrative – sport law in the Ukrainian Law system. The essence, signs and kind's of the administrative – sport legal relationships was analysed in the article.

Key words: public law, administrative law, administrative-sport law, administrative – sport legal relationships.

В Українському суспільстві формується та зміцнюється нова доктрина адміністративного права – доктрина публічно-сервісного права, основним призначенням якого є служіння держави інтересам людини [1, 10]. Зважаючи на це, у межах вітчизняної правової системи нині відбувається становлення ряду нових галузей права, покликаних забезпечити реалізацію названого завдання [2, 13]. Однією з таких нових галузей права стало, так зване, спортивне право. Як і будь-яка інша галузь права, остання регулює певну, притаманну лише йому, групу суспільних відносин – спортивні правовідносини, які відіграють досить важливу роль у сучасному суспільстві.

З огляду на це, актуальності та практичної значимості набуває дослідження сутності, ознак та видів спортивних правовідносин, що і є основною метою даної статті. Відзначимо, що на сьогодні в українській правовій науці сутність, ознаки та види спортивних правовідносин завдяки науковій діяльності С. Забари, К. Серебрянська, П. Куфтирева, М. Тіхонова, Н. Ярової та ряду інших авторів набули певного наукового з'ясування, проте цей процес ще не можна вважати завершеним. Це пов'язано насамперед як з відсутністю визначення спортивних правовідносин, яке визнавалося б усіма науковцями, так і їх видів.

Продовженням наукової роботи над зазначеною проблематикою є дана стаття, новизна якої полягає у тому, що дослідження сутності, ознак та видів спортивних правовідносин здійснюватиметься через призму теорії адміністративного права.

Нині переважна більшість науковців, які займаються вивченням спортивного права, вважає, що останнє є не просто юридичною стороною правил конкретного виду спорту, певної асоціації, організації чи їх групи, а охоплює загальні положення права інтелектуальної власності, контрактного та корпоративного, податкового, антимонопольного, страхового права тощо. З огляду на це, робиться висновок про комплексний характер спортивного права [3, 102].